

●
●
● Groene examen-
programma's in lijn
met de profielen?

Opbrengsten uit interviews

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Groene examenprogramma's in lijn met de profielen? (2)

Opbrengsten uit interviews

Januari 2014

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2014 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteur: Viola van Lanschot Hubrecht

In opdracht van: Ministerie van Economische Zaken (EZ)

Informatie

SLO

Afdeling: vmbo-mbo

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 663

Internet: www.slo.nl

E-mail: vmbo-mbo@slo.nl

AN: 5.7133.581

Inhoud

1.	Inleiding	5
2.	Samenvatting	7
3.	Methode	9
4.	Resultaten	11
4.1	Implicaties en harmonisatiebereidheid	11
4.2	Harmoniseringsvarianten	12
4.3	Aandachtspunten en knelpunten	15
5.	Conclusie	19
6.	Overzicht van aanbevelingen	21
	Literatuur	23
	Bijlage 1 PowerPointpresentatie programmastructuur	25
	Bijlage 2 Resultaten van de SWOT	35
	Bijlage 3 Gesprekspartners	41

1. Inleiding

De beroepsgerichte examenprogramma's in de sectoren economie, techniek en zorg & welzijn van het vmbo - die onder verantwoordelijkheid vallen van het Ministerie van OCW - worden vereenvoudigd, verduidelijkt en geactualiseerd. Hiervoor is in samenspraak met het onderwijsveld een nieuwe programmastructuur ontwikkeld, bestaande uit een kern, een profiel met profieldelen en keuzedelen.

De groene sector heeft er bij de start van de programmavernieuwing in de OCW-sectoren bewust voor gekozen vooralsnog niet mee te gaan in de verandering. Reden hiervoor was dat de examenprogramma's Landbouw Breed (LBB) en Landbouw en Natuurlijke Omgeving (LNO) recentelijk (2008-2010) op eindtermenniveau geglobaliseerd waren. Nu de nieuwe programmastructuur is vastgesteld, heeft het ministerie van Economische Zaken (EZ), na overleg met de AOC-Raad, SLO opdracht gegeven te onderzoeken *of* en *hoe* de huidige groene examenprogramma's in harmonie gebracht kunnen worden met de nieuwe programmastructuur van de sectoren die onder verantwoordelijkheid vallen van het ministerie van OCW.

De volgende onderzoeksvragen stonden daarin centraal:

1. Welke aanpassingen zijn nodig om de huidige examenprogramma's (LBB en LNO) om te zetten in een nieuwe structuur?
2. Wat zijn volgens de direct betrokkenen de implicaties voor henzelf en volgens hen voor scholen en leerlingen wanneer de huidige beroepsgerichte Landbouw-examenprogramma's omgezet worden in een nieuwe structuur bestaande uit kern, profiel- en keuzedelen?
3. In hoeverre is er draagvlak bij de betrokkenen voor de herziening van de groene examenprogramma's in de nieuwe programmastructuur?
4. Welke wensen leven er bij de betrokkenen ten aanzien van de (inhoudelijke) actualisering van de huidige Landbouw-examenprogramma's (LBB en LNO)?

Dit onderzoek is uitgevoerd in twee fases. In de eerste fase is een documentanalyse uitgevoerd op het niveau van de structuur en de inhoud. Hiermee is de eerste onderzoeksvraag beantwoord. De resultaten hiervan zijn verzameld in: *Groene examenprogramma's in lijn met de profielen?* (Van Lanschot Hubrecht, 2013). De voorliggende notitie bevat het resultaat van de tweede fase van het onderzoek en geeft antwoord op onderzoeksvragen 2 tot en met 4. Hiervoor zijn semigestructureerde interviews afgenomen om de opvattingen in het onderwijsveld over de eventuele harmonisatie van de groene sector met de nieuwe programmastructuur van de beroepsgerichte examenprogramma's in de OCW-sector te verzamelen. De verzamelde gegevens dienen ter ondersteuning bij de besluitvorming over harmonisatie van de groene sector.

Leeswijzer

Na deze Inleiding volgt een beknopte samenvatting van de inhoud van het onderzoek en de opbrengsten van de semigestructureerde interviews. In hoofdstuk 3 wordt de methode beschreven. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. Hoofdstuk 5 bevat de conclusie. Tot slot: hoofdstuk 6 bevat een overzicht van de aanbevelingen.

In de bijlage kan gevonden worden:

1. de PowerPointpresentatie die tijdens de interviews gebruikt is;
2. de resultaten van de SWOT op het niveau van nieuwe programmastructuur en de harmoniseringsvarianten;
3. de gesprekspartners.

2. Samenvatting

De beroepsgerichte examenprogramma's in de sectoren economie, techniek en zorg & welzijn van het vmbo worden vereenvoudigd, verduidelijkt en geactualiseerd. Hiervoor is een nieuwe programmastructuur ontwikkeld, bestaande uit een kern, een profiel met profieldelen en keuzedelen. De groene sector heeft er bij de start van de programmavernieuwing in de OCW-sectoren bewust voor gekozen vooralsnog niet mee te gaan in de verandering. Reden hiervoor was dat destijds de examenprogramma's Landbouw Breed (LBB) en Landbouw en Natuurlijke Omgeving (LNO) recentelijk (2008-2010) geglobaliseerd waren. Nu de nieuwe programmastructuur is vastgesteld, heeft het ministerie van Economische Zaken (EZ) SLO opdracht gegeven te onderzoeken *of* en *hoe* de huidige groene examenprogramma's in harmonie gebracht kunnen worden met de nieuwe programmastructuur. De resultaten van het onderzoek zullen meewegen in de besluitvorming over de harmonisatie. Het besluit hierover wordt genomen door het ministerie van Economische Zaken.

Het onderzoek is uitgevoerd in twee fases. De resultaten van de eerste fase, de documentanalyse, zijn verzameld in *Groene examenprogramma's in lijn met de profielen?* (Van Lanschot Hubrecht, 2013). Deze publicatie gaat in op de tweede fase waarvoor aan de hand van semi-structureerde interviews opvattingen verzameld zijn over een eventuele harmonisatie van de groene sector met de andere sectoren. In de volle breedte is gesproken met vertegenwoordigers uit het groene onderwijsveld. De gesprekken gingen over de harmonisatiebereidheid, het aantal profielen, de inhoud van de profielen op hoofdlijnen en of vernieuwing gewenst was. Ook het tempo van de harmonisatie is aan de orde geweest.

De belangrijkste conclusie is dat er grote bereidheid is om te harmoniseren en dat het besluit hierover zo spoedig mogelijk genomen dient te worden. Indien de besluitvorming hierover positief is, is het in het belang van de groene scholen dat de harmonisatie zo snel mogelijk vorm krijgt, zodat de groene scholen gelijkwaardige gesprekspartners kunnen zijn van de OCW-scholen. De OCW-sectoren zijn zich momenteel aan het voorbereiden op de hervorming. De groene sector staat daarin op achterstand. Er is een sterke voorkeur voor één profiel dat recht doet aan de voorbereidende functie van het vmbo. Van belang is dat het profiel herkenbaar groen en modern groen wordt ingevuld. Dit betekent dat er ook ruimte is voor nieuwe groene inhoud: modern en actueel.

3. Methode

Voor deze tweede fase van het onderzoek zijn onderzoeksvragen 2 tot en met 4 (zie inleiding) met behulp van semigestructureerde interviews beantwoord. In de maanden oktober-december 2013 hebben er gesprekken plaatsgevonden met diverse vertegenwoordigers uit het groene onderwijsveld. Gespreid over het land zijn er gesprekken geweest met vier AOC-instellingen. Op AOC's is - in aparte sessies - gesproken met zowel bestuurders, leidinggevend, staf-medewerkers en teamleiders, als met docenten. Er is gesproken met een vertegenwoordiging van het bestuur van de VBG, de projectleiders van Groen Proeven en Kies kleur met Groen. Met medewerkers van het Ontwikkelcentrum en met vertegenwoordigers van CvE en Cito en de VHG (Vereniging Hoveniers en Groenvoorzieners). Twee keer heeft de voortgang van het onderzoek en de resultaten daarvan op de agenda gestaan in zowel het platform vmbo als in de Bestuursadviesraad (ofwel BAR onderwijs) van de AOC-Raad. Tijdens de vmbo-mbo-groen manifestatie die de AOC-Raad op 13 november 2013 organiseerde zijn drie goed bezochte workshops gegeven. Tussentijds is er twee keer een terugkoppeling naar het ministerie van EZ geweest.

Voor de interviews is op basis van de documentanalyse een PowerPointpresentatie (zie bijlage 1) gemaakt. De inhoud van deze presentatie richtte zich eerst op de nieuwe programma-structuur en schetste daarna mogelijke harmoniseringsvarianten. Vervolgens zijn, in de interviews opvattingen verzameld over:

- de bereidheid te harmoniseren;
- het aantal profielen: harmoniseringsvarianten:
  - 1 profiel (LBB in profiel en LNO in keuzedelen);
  - 1 geïntegreerd profiel (gemeenschappelijke waarde van LBB en LNO in profiel);
  - 2 profielen;
- inhoudelijke vernieuwingen;
- het tempo van vernieuwen.

Het laatste punt is later als item toegevoegd, toen tijdens de interviews bleek dat tijd en tempo een factor van belang bleek te zijn.

De gesprekken met de hierboven beschreven vertegenwoordigers duurden elk circa 2 uur. Daarin bleek het noodzakelijk de betrokkenen eerst te informeren over de nieuwe programma-structuur die nu vorm krijgt in de 'OCW-sector', voordat zij zich een mening konden vormen over de implicaties daarvan voor de groene sector.

Na de gesprekken zijn de opvattingen systematisch verwerkt in een SWOT-analyse (bijlage 2). De SWOT-analyse is bij gelegenheid becommentarieerd en aangevuld door diverse 'critical friends'. Omdat alle gesprekken opgenomen zijn was het mogelijk de interviews nog eens terug te luisteren. Van de meeste gesprekken is een gespreksverslag gemaakt, dat teruggekoppeld is met de gesprekspartners.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk wordt eerst de context geschetst van de groene sector, vervolgens wordt aandacht besteed aan de doelen voor de vernieuwing van de beroepsgerichte programma's. Daarna volgt per onderzoeksvraag een samenvatting van de opbrengsten. Alle opvattingen van de gesprekspartners zijn in een SWOT-analyse (zie bijlage 2) gestructureerd verwerkt naar macro-, meso- en microniveau. Onder het macroniveau zijn alle opvattingen verzameld die betrekking hebben op landelijk/bestuurlijk niveau. Het mesoniveau betreft de opvattingen op schoolniveau en de opvattingen op microniveau zijn gericht op de klas en de docent.

Context

Het groene beroepsonderwijs valt onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Economische Zaken en volgt daarbij het algemeen onderwijsbeleid van het ministerie van OCW. In totaal zijn er 76 vmbo-groen vestigingen (AOC's). Daarnaast zijn er 34 VO-scholen-gemeenschappen waar groen onderwijs wordt aangeboden naast onderwijs in de andere sectoren (techniek, zorg & welzijn en economie). Deze 34 scholen zijn verenigd in de Vereniging Buitengewoon Groen (VBG).

De groene sector kent twee examenprogramma's voor het vmbo: Landbouw Breed (LBB), een intrasectoraal programma, en Landbouw Natuurlijke Omgeving (LNO). Uit de gegevens van DUO - december 2012 - blijkt dat er vanaf 2007/2008 een toenemend aantal leerlingen het LBB-examenprogramma volgt. Het aantal leerlingen voor LNO is afgenomen (www.duo.nl). Schooljaar 2012/2013 telde in leerjaar 3 en 4 in totaal 8459 leerlingen voor LBB en 6687 leerlingen voor LNO. De doorstroomcijfers bestuderend blijkt dat landelijk gezien gemiddeld 30% van de vmbo-leerlingen verwant doorstroomt, 70% stroomt niet verwant door (OCW, 2012).

Vernieuwing beroepsgerichte programma's

De beroepsgerichte programma's in het vmbo die onder verantwoordelijkheid vallen van het ministerie van OCW worden op dit moment vernieuwd. De vernieuwing heeft tot doel het beroepsonderwijs duidelijker te maken voor ouders en leerlingen, organiseerbaar te maken - ook bij krimpende leerlingenaantallen - en de aansluiting naar het vervolgonderwijs te verbeteren. Tevens vindt een actualisering plaats van de gedeeltelijk verouderde examenprogramma's.

4.1 Implicaties en harmonisatiebereidheid

Als antwoord op onderstaande vragen volgt in deze paragraaf een samenvatting van de belangrijkste argumenten vóór en tegen harmonisatie op basis van de SWOT-analyse (zie bijlage 2).

- ***Wat zijn volgens de direct betrokkenen de implicaties voor henzelf en volgens hen voor scholen en leerlingen wanneer de huidige beroepsgerichte Landbouw-examenprogramma's omgezet worden in een nieuwe structuur, bestaande uit kern, profiel- en keuzedelen?***
- ***In hoeverre is er draagvlak bij de betrokkenen voor de herziening van de groene examenprogramma's in de nieuwe programmastructuur?***

Argumenten voor harmonisatie

- Niet harmoniseren betekent dat het groene onderwijs een uitzonderingspositie inneemt en zich daarmee isoleert of buitenspel zet.
- Eén structuur voor het vmbo is transparant, duidelijk en overzichtelijk voor leerlingen, hun ouders, docenten, primair onderwijs, mbo, bedrijfsleven en arbeidsmarkt.
- Leerlingen worden goed voorbereid op vervolgopleidingen (70% van de leerlingen op AOC's en VBG-scholen stromen door naar mbo).
- Meer leerlingen kunnen kennis maken met de groene sector: verbreden en verbinden.

Tegenargumenten

- Scholen raken een zekere vrijheid kwijt, omdat er meer lesstof centraal geëxamineerd wordt.
- Concurrenten kunnen ook groen onderwijs gaan aanbieden en zich beperken tot voor leerlingen 'leuke' keuzedelen (bloem en dier), om hun onderwijs aantrekkelijk te maken.

Hoewel sommige gesprekspartners aangegeven hebben dat de bereidheid te harmoniseren afhankelijk is van de inhoud en het aantal profielen, is de harmonisatiebereidheid op het niveau van de structuur, om bovengenoemde argumenten, groot te noemen. In de hiernavolgende paragrafen wordt ingegaan op de implicaties van de harmoniseringsvarianten die aan de betrokkenen voorgelegd zijn (zie bijlage 1).

4.2 Harmoniseringsvarianten

In de nieuwe programmastructuur kunnen per sector maximaal twee profielen worden ontwikkeld. Op de bandbreedte van één en twee profielen - blijkt uit de documentanalyse die aan dit onderzoek vooraf ging - is het mogelijk om alle huidige groene exameneenheden 'om te zetten' naar een structuur met één profiel en een x-aantal keuzedelen. Ook is het mogelijk één geheel of gedeeltelijk nieuw profiel te ontwikkelen. De optie van twee profielen behoort binnen de nieuwe programmastructuur ook tot de mogelijkheden. Tijdens de interviews is aan de hand van een PowerPointpresentatie (zie bijlage 1) een aantal harmoniseringsvarianten besproken. In deze paragraaf volgt de samenvatting van de belangrijkste argumenten vóór en tegen de ingebrachte harmoniseringsvarianten. Het totaaloverzicht van opvattingen is terug te lezen in de SWOT-analyse (bijlage 2).

4.2.1 Eén breed profiel

Kenmerkend aan deze variant is dat de thema's van landbouwbreed verwerkt worden in het profiel en dat van de thema's van de vakrichtingen (LNO) verbredende en verdiepende keuzedelen gemaakt worden.

Argumenten voor

- Het vmbo heeft een voorbereidende en oriënterende functie.
- Het belang van een brede opleiding zit niet alleen in de maatschappelijke relevantie daarvan, maar is ook van belang voor de persoonlijke ontwikkeling van de leerling zelf.
- In een wereld waarin globalisering en mondialisering toeneemt ligt het voor de hand leerlingen een brede opleiding te bieden.
- 70% van de groene vmbo-leerlingen stroomt, landelijk gezien, grijs door.
- Het profiel in combinatie met de keuzedelen bepaalt de kleur van het programma: de school stemt het aanbod af op de leerlingpopulatie, de docenten, de regio, de arbeidsmarkt. Smal en breed opleiden is daardoor mogelijk.
- Met een teruglopend aantal leerlingen blijft één breed profiel betaalbaar.
- Kan relatief snel verwezenlijkt worden.

Tegenargumenten

- Vroege kiezers worden niet bediend en dit kan leiden tot motivatieproblemen.
- Het brede spectrum van de groene sector laat zich niet vatten in één profiel.
- Deze variant is een vervlakking van de groene sector.
- Vakrichting scholen bieden in de onderbouw vaak ook al een oriënterend programma aan. Dit conflicteert met een breed programma in klas 3.

4.2.2 Eén geïntegreerd profiel

Kenmerkend aan deze variant is dat het profiel ontstaat door de brede oriënterende basis van het vakrichtingenprogramma (LN/K3-LN/K15) te combineren met de thema's van het Landbouwbrede examenprogramma. Het profiel kleurt daarmee groener. Van de vakrichtingen en ontbrekende thema's kunnen meer oriënterende of verbredende en verdiepende keuzedelen gemaakt worden.

Argumenten voor

- Het profiel is herkenbaar vanuit de huidige groene examenprogramma's, alle examen-eenheden kunnen behouden blijven.
- De overlap tussen de beide examenprogramma's verdwijnt.
- Het huidige LNO-programma bestaat al uit een kern (LN/K/1 en LN/K/2), profiel (LN/K/3 tot en met LN/K/15) en keuzedelen (vakrichtingen).
- LN/K/3-15 is bedoeld als een oriëntatie op de groene sector.

Tegenargumenten

- Het profiel is - in dit voorstel – overladen.
- Het oriënterende van LN/K/3-15 is specifiek groen.
- Voor de LBB-scholen is dit profiel te groen gekleurd (LN/K/3-15) en voor andere scholen is dit profiel niet groen genoeg.
- Er zijn grote verschillen tussen bijvoorbeeld bloem-leerlingen en agrarische techniek-leerlingen en de verschillende groepen kunnen niet bediend worden met één profiel.
- Het profiel moet ook de leerlingen aantrekken en kunnen bedienen die grijs willen doorstromen.

4.2.3 Twee profielen

Kenmerkend aan deze variant is dat de twee profielen ontstaan op basis van het karakter van de beide examenprogramma's, onder voorwaarde dat het gelijkwaardige en onderscheidende profielen zijn. Dit zou kunnen leiden tot bijvoorbeeld een grijs-groen profiel en een groen-groen profiel.

Argumenten voor

- Met bijvoorbeeld een breed grijs-groen en een minder breed groen-groen profiel doet een aanbod van twee profielen recht aan zowel LBB-scholen als LNO-scholen.
- Door het aanbod van twee profielen kan een kleine school de volledige breedte van de sector laten zien.
- Smal en breed opleiden blijft mogelijk.
- Docenten herkennen hun vak.

Tegenargumenten

- De haalbaarheid en betaalbaarheid van twee profielen staat voor scholen ter discussie. Dit heeft onder andere te maken met leerlingenaantallen en outillage.
- Een breed profiel naast een 'smal' (vakrichting) profiel past niet binnen de visie op de nieuwe programmastructuur. Profielen dienen qua niveau gelijkwaardig te zijn.

- Een 'smal' profiel doet geen recht aan de voorbereidende functie van het vmbo en alle vmbo-leerlingen moeten voorbereid worden op een brede en snel veranderende wereld.
- De achterban is zo divers dat er zeer veel discussie zal gaan ontstaan over de inhoud en de naamgeving van de profielen. Dit gaat veel tijd kosten.

Vrijwel alle gesprekspartners hebben een sterke voorkeur voor één breed profiel wanneer er besloten wordt te harmoniseren. De haalbaarheid en de voorbereidende functie van het vmbo staan daarbij voorop.

4.2.4 Inhoudelijke vernieuwing

- ***Welke wensen leven er bij de betrokkenen ten aanzien van de (inhoudelijke) actualisering van de huidige Landbouw-examenprogramma's (LBB en LNO)?***

Voor bovenstaande onderzoeksvraag is tijdens de gespreksrondes verkend of het te ontwikkelen examenprogramma inhoudelijk vernieuwd zou moeten worden. Alle gesprekspartners noemden voorbeelden van nieuwe groene inhoud en zij gaven aan dat de harmonisatie een kans is om nieuwe groene inhoud toe te voegen. Voor een aantal van de gesprekspartners is vernieuwing van het examenprogramma alleen gewenst als dit niet ten koste gaat van de snelheid van het ontwikkelproces. De urgentie om te harmoniseren is groot. Om die reden geeft een aantal scholen aan dat vernieuwingen zich vooral moeten beperken tot het niveau van keuzedelen.

Suggesties voor nieuwe inhoud (in kern dan wel in keuze- of profieldelen) geopperd tijdens de interviews:

Duurzaamheid, water, aquacultuur, gezondheid, leefomgeving, kwaliteit van leven, stedelijke leefbaarheid, technologie, automatisering, digitalisering, ondernemerschap, toegepaste technologie, toegepaste biologie, circulaire economie, duurzame voeding, andere vormen van toerisme, omgaan met natuur en omgeving, geveltuinen, daktuinen, duurzame groene productie, duurzame land- en tuinbouw, rentmeesterschap, nieuwe vormen van handel (verdwijnen veiling), urbaan groen, agrarische logistiek.

Alternatieven

Tijdens de gespreksrondes is door een groep van betrokkenen van een AOC-instelling de voorkeur voor drie profielen aangegeven. Op een andere instelling is gesproken over een geheel nieuw profiel met nieuwe groene inhoud als bindende factor tussen de LNO- en LBB-scholen. De beide alternatieven zijn meegenomen in de gespreksrondes die daarop volgden, maar konden verder niet op draagvlak rekenen.

Doorlopende leerlijn

De branchevereniging VHG (Vereniging voor Hoveniers en Groenvoorzieners) ziet in de structuur een kans om de doorlopende leerlijnen (vmbo-mbo groen) te optimaliseren. De (verdiepende) keuzedelen zouden gezien kunnen worden als start van de doorlopende leerlijn. De VHG geeft de suggestie te verkennen of keuzedelen fysiek ondergebracht kunnen worden in het mbo. Het mbo heeft moderne materialen en gereedschappen, werkt met realistische situaties en er lopen vakmensen rond. Dit enthousiasmeert leerlingen. Voor leerlingen wordt de overgang daardoor makkelijker en wordt een warme overdracht verwezenlijkt. Daarnaast worden vmbo en mbo gedwongen samen te werken en groeit het bedrijfsleven dichter naar het vmbo.

4.3 Aandachtspunten en knelpunten

Tijdens de interviews kwam een aantal aandachts- c.q. knelpunten naar voren. De genoemde knelpunten hebben betrekking op (1) licentiestructuur; (2) de regionale afspraken die gemaakt worden in het kader van de RPO's (Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen); (3) het tempo waarin de vernieuwing tot stand zou moeten komen, (4) de SHL-competenties en (5) de Groen Proeven materialen en de leermiddelen van het Ontwikkelcentrum. Hieronder een toelichting op de genoemde punten, gevolgd door aanbevelingen.

4.3.1 Licentiestructuur

Tijdens de interviews bleek er onduidelijkheid te zijn over de licentiestructuur. Op dit moment mogen scholen geen profielen aanbieden waarvoor ze geen licentie hebben. Er wordt momenteel nog gewerkt aan wet- en regelgeving rond de licenties (www.vernieuwingmbo.nl). De VO-raad heeft inmiddels, ondersteund door de AOC-Raad, een advies uitgebracht aan OCW. Hierin staan de volgende voorstellen ten aanzien van licenties.

1. Vanaf 1 augustus 2015 is een licentie nodig op het niveau van een profiel.
2. Het aanbieden van keuzedelen is vrij.
3. Voor het verkrijgen van een profiellicentie is één van de verwante afdelingen vereist.
4. Licenties die vanaf 1 augustus 2010 daadwerkelijk zijn benut, kunnen automatisch 'ingewisseld' worden op basis van een transitietabel. Het al dan niet vervallen van - langer - slapende licenties is onderwerp van overleg binnen RPO-verband.
5. Aan - *onderliggende* - licenties die eerder in RPO-verband zijn verleend om bijvoorbeeld een intersectoraal programma aan te mogen bieden, kunnen geen eigenstandige rechten worden verleend. Deze onderliggende licenties vervallen.
6. Het RPO-verband blijft het overleg voor het bespreken/wijzigen van licenties in de regio. Daarbij is actieve betrokkenheid van alle VO-partners in de regio van groot belang.
7. Het RPO wint aan waarde als het mbo, het lokale bedrijfsleven, gemeente (Economische Zaken) en/of provincie bij het overleg over de totstandkoming van het RPO betrokken zijn.

Voor AOC's is het van belang dat voor het verkrijgen en behouden van de profiellicentie en het aanbieden van keuzedelen, onvoorwaardelijk dezelfde rechten en voorwaarden gelden voor AOC's, als voor het overig (OCW) onderwijs.

Aanbevelingen:

1. **Geef, mede met het oog op de aanstaande verlooptijd van de huidige RPO's, op korte termijn duidelijkheid over de licentiestructuur die van kracht wordt voor de nieuwe examenprogramma's.**
2. **Zorg dat AOC's de zekerheid hebben dat de licentie voor het 'groene profiel' aan hen is toevertrouwd.**
3. **Zorg dat AOC's de zekerheid hebben dat de nieuwe licentiestructuur en de regels voor het aanbieden voor keuzedelen onverminderd en onverkort gelden voor AOC's.**
4. **Geef op korte termijn duidelijkheid over welke voorwaarden gaan gelden voor het aanbieden van keuzedelen uit andere profielen.**

4.3.2 Regionale afspraken (RPO)

Betrokkenen hebben aangegeven het van fundamenteel belang te vinden dat de scholen optimale keuzevrijheid houden. De regionale afspraken die gemaakt worden in het kader van de RPO's mogen scholen niet beperken in het samenstellen van hun programma op het niveau van keuzedelen.

Aanbevelingen:

5. **Zorg en borg dat ook AOC's deze keuzedelen RPO-onafhankelijk kunnen aanbieden.**

4.3.3 Tempo van harmonisatie

Een aantal scholen heeft er belang bij dat de harmonisatie zo snel mogelijk vorm krijgt. Dit geldt in het bijzonder voor de VBG-scholen waar op dit moment binnen de school twee separate structuren ontstaan. Andere scholen ervaren letterlijk 'op de handrem' te staan, omdat zij geen afspraken kunnen maken met 'OCW-scholen' in de regio. Hierdoor ontstaat er een achterstand tussen de groenscholen en de vo-scholen.

Aanbevelingen:

- 6. Neem zo spoedig mogelijk een besluit over de harmonisatie. Indien positief, richt dan een intensief ontwikkeltraject in met het streven het examenprogramma in mei 2014 gereed te hebben.**
- 7. Voorkom vertraging en geef de vernieuwingscommissie een zo concreet mogelijke opdracht.**
- 8. Verken of de vernieuwing in de 'OCW-sectoren' getemporiseerd kan worden, zodat de groene sector meer in de pas kan gaan lopen met de vernieuwing die plaatsvindt in de 'OCW-sector'. Dit zou gerealiseerd kunnen worden door de pilotfase van de 'OCW-sectoren' met een jaar te verlengen.**

4.3.4 SHL-competenties

Bij de globaliseringsronde tussen 2008 en 2010 zijn de 'professionele vaardigheden' vervangen door (SHL-)competenties die in het mbo gehanteerd worden voor de competentiegerichte kwalificatiestructuur. Het doel hiervan was de aansluiting met het mbo te verbeteren. Niet alleen in taalgebruik vond die afstemming plaats, eveneens is gebleken dat hierdoor óók in het onderwijsprogramma afstemming plaats kon vinden. Dit blijkt onder andere uit de opbrengsten van het Groen Proeven-project waarin materialen en middelen ontwikkeld zijn voor een competentiegerichte examinering van die exameneenheden die vallen onder het schoolexamen. Heel concreet betekent het dat er onder andere arrangementen, proeven van bekwaamheden (pvb's), standaarden, rubrics en gedragsindicatoren ontwikkeld zijn. Ook is een leergang voor docenten ontwikkeld. Momenteel wordt er binnen Pvb's aandacht besteed aan opbrengstgericht werken. De 'competenties' uit de landbouwprogramma's en de uitwerking daarvan in het onderwijs lijken een brug te slaan tussen vmbo en mbo. Voor een optimale inwisselbaarheid moet de kern van de 'OCW-profielen' overgenomen worden, terwijl sinds de globalisering van de groene examenprogramma's (2008) - en daarmee de integratie van SHL-competenties - investeringen gepleegd zijn om competentiegericht onderwijs te ontwikkelen. Een groot aantal scholen werkt inmiddels met de Groen Proeven en heeft daar positieve ervaringen mee. Voor de structuur van toetsing is het van belang dat de competenties in het examenprogramma benoemd worden. Indien dat niet het geval is zal de motivatie bij de scholen om Groen Proeven toe te passen 'weg' zijn. Dit heeft gevolgen voor de gestructureerde manier van toetsing.

Aanbeveling:

- 9. Borg in de kern van alle examenprogramma's de SHL-competenties. De suggestie die Cito heeft gegeven bestaat uit de toevoeging van 'competenties' achter de eindtermen die betrekking hebben op de 'algemene kennis en vaardigheden'.**

4.3.5 Materialen Groen Proeven en leermiddelen Ontwikkelcentrum

Alle materialen die momenteel gebruikt worden - of dat nu gaat om de standaarden van Groen Proeven of om leermiddelen van het Ontwikkelcentrum - dienen geactualiseerd te worden als er geharmoniseerd wordt. Afhankelijk van de aard van de vernieuwing vraagt dit om grotere of minder grote investeringen in tijd en geld. Het Ontwikkelcentrum heeft aangegeven dat het ontwikkelen van leermiddelen voor nieuwe groene inhoud ertoe kan leiden dat scholen niet op tijd kunnen beschikken over de juiste leermiddelen (het duurt 3 tot 4 jaar om goed lesmateriaal te ontwikkelen voor nieuwe groene inhoud). Daarnaast geeft het Ontwikkelcentrum aan dat bij het besluit leermiddelen te ontwikkelen en deze aan te bieden, de vraag meeweegt.

Aanbevelingen:

- 10. Leermiddelen Ontwikkelcentrum: Breng het ontwikkelcentrum tijdig in positie door medewerkers van het ontwikkelcentrum een rol in de vernieuwingscommissie te geven.**
- 11. Groen Proeven: Maak een begroting voor de aanpassing van materialen die betrekking hebben op Groen Proeven.**

5. Conclusie

In dit deel van het onderzoek lag de focus op het verzamelen van opvattingen over de harmonisatie van de examenprogramma's voor de beroepsgerichte vakken van de groene sector met de nieuwe programmastructuur van de beroepsgerichte programma's die onder verantwoordelijkheid van het ministerie van OCW valt. Per onderzoeksvraag worden de conclusies getrokken.

Wat zijn volgens de direct betrokkenen de implicaties voor henzelf en volgens hen voor scholen en leerlingen wanneer de huidige beroepsgerichte Landbouw-examenprogramma's omgezet worden in een nieuwe structuur, bestaande uit kern, profiel- en keuzedelen?

De introductie van een nieuwe programmastructuur en een actualisering of vernieuwing van een examenprogramma zet de school op alle systeem niveaus onherroepelijk in beweging.

Op *macroniveau* is de belangrijkste implicatie dat de structuur en het begrippenkader voor het hele vmbo eenduidig wordt. Een eenduidige structuur is transparant, duidelijk en overzichtelijk voor onder andere leerlingen, ouders, docenten, toeleverende scholen, afnemende scholen en het bedrijfsleven. Een ander belangrijk punt is dat door de harmonisatie meer leerlingen kennis kunnen maken met de groene sector. Grijs scholen kunnen groene keuzedelen aanbieden, andersom is ook het geval: groene scholen kunnen grijs keuzedelen aanbieden. Niet harmoniseren betekent dat deze mogelijkheid vervalt en de groene sector, ongenueanceerd gezegd, geïsoleerd raakt van de profielen.

Op *mesoniveau* is de belangrijkste implicatie dat scholen opnieuw hun programma-aanbod kunnen bepalen en dit kunnen afstemmen op de vraag in de regio, hun omvang, de leerlingen en de docenten. Het ligt voor de hand dat grote scholen meer keuzedelen kunnen aanbieden dan kleine scholen. Voor de relatief kleine school zal het aanbod en de organiseerbaarheid van keuzedelen een uitdaging worden. De nieuwe programmastructuur is (weer) een kans om de samenwerking met het bedrijfsleven te optimaliseren en de doorlopende leerlijn te optimaliseren. Echter zullen er, zolang het aantal profiel- en keuzedelen en vooral de inhoud daarvan onduidelijk is, onzekerheden zijn.

Op *microniveau* zijn het de docenten die straks het (de) vastgestelde (concept)examenprogramma('s) moeten vertalen naar een onderwijsprogramma. Afhankelijk van de inhoudelijke keuzes die gemaakt worden en de mate van vernieuwing zal dit meer of minder inspanning vergen (ook met het oog op de doorlopende leerlijn van onderbouw naar bovenbouw), maar kan niet los gezien worden van de schoolcontext. Voor sommige scholen kan de vernieuwing dus ingrijpender gevolgen hebben dan voor andere scholen, want de groene sector kent een zeer, regionaal bepaalde, gemêleerde achterban. Voor alle scholen betekent de nieuwe programmastructuur dat er een grotere hoeveelheid lesstof centraal geëxamineerd zal worden. Sommige scholen zullen daarmee het gevoel krijgen aan vrijheid in te boeten. Echter, het examenprogramma schrijft het 'wat' voor. Het is aan de school hier vorm aan te geven.

Op *nanoniveau* - het niveau van de leerling - betekent het dat een leerling in het geharmoniseerde groene onderwijs makkelijk kan switchen, goed door kan stromen naar ofwel groen -, dan wel grijs vervolgonderwijs. Indien de school het kan realiseren, kan de leerling in het groene onderwijs kennis maken met andere profielen en leerlingen in het grijs onderwijs kunnen kennis maken met het groene onderwijs. De loopbaan van de leerling komt centraler te staan.

In hoeverre is er draagvlak bij de betrokkenen voor de herziening van de groene examenprogramma's in de nieuwe programmastructuur?

Vanuit kansen en noodzaak geredeneerd is er unaniem bereidheid om te harmoniseren. Dit dient zo spoedig mogelijk vorm te krijgen, zodat groene scholen weer gelijkwaardige gesprekspartners kunnen zijn van de OCW-scholen. De OCW-scholen zijn zich momenteel aan het voorbereiden op de hervorming. De groene scholen ervaren op achterstand te staan. Voor AOC's is het noodzakelijk dat er op korte termijn een besluit genomen wordt over de harmonisatie, dat er duidelijkheid komt over het aantal profielen en ook duidelijkheid komt binnen welk termijn een en ander gerealiseerd dient te worden.

Welke wensen leven er bij de betrokkenen ten aanzien van (inhoudelijke) actualisering van de huidige Landbouw-examenprogramma's (LBB en LNO)?

Er is, mede gevoed door argumenten van haalbaarheid en betaalbaarheid, een sterke voorkeur voor één profiel. Het profiel moet recht doen aan de voorbereidende functie van het vmbo. Dit betekent dat de A1-variant (zie bijlage 1), waarbij het huidige LBB-examenprogramma in het profiel komt en de vakrichtingen een plek krijgen in keuzedelen, het best past bij het ontwikkelperspectief van het groene vmbo-onderwijs. Van belang is dat het profiel herkenbaar groen én modern groen wordt ingevuld. Dit betekent dat naast bestaande onderdelen uit LBB en LNO ook nieuwe groene kennis en vaardigheden (actueel en modern groen) onderdeel moeten worden van de profiel - en keuzedelen van dit groene examenprogramma.

Indien besloten wordt tot harmonisatie en de ontwikkeling van één profiel, betekent het voor scholen dat zij in de toekomst met één modern groen-breed profiel en een breed aanbod van oriënterende, verbredende en verdiepende keuzedelen de gehele breedte van de sector in beeld kunnen brengen. Alle scholen kunnen een programma maken dat past bij hun doelgroep, de regio en/of de arbeidsmarkt. Daarbij dient benadrukt te worden dat de school voor circa 50% van het onderwijsprogramma kleur kan bekennen en grijs, grijsgroen ofwel diepgroen kan kleuren. In het onderwijsprogramma kan de school zelf accenten leggen.

Tot besluit

Aanvullende aanbevelingen voortvloeiende uit de gespreksrondes:

- 12. Groen Proeven: Verzilver de opbrengsten van Groen Proeven en draag de kennis en ervaringen met Groen Proeven over naar de profielen in de 'OCW-sectoren'.**
- 13. Zorg - mede met het oog op de smal geïnteresseerde leerlingen - voor flexibele, praktische en contextrijke examinering.**
- 14. Investeer doorlopend in communicatie over het project en het proces met alle betrokkenen. Informeer, betrek en raadpleeg, in samenspraak met de AOC-Raad, bestuurder, management en docenten. Dit met het oog op het nodige draagvlak en de optimale benutting van expertise en denkkraft.**
- 15. Betrek het mbo in de uitwerking van het examenprogramma, zodat goede aansluiting gerealiseerd en mogelijk is.**

6. Overzicht van aanbevelingen

De volgorde in de aanbevelingen is gebaseerd op voorgaande tekst.

1. Geef, mede met het oog op de aanstaande verlooptijd van de huidige RPO's, op korte termijn duidelijkheid over de licentiestructuur die van kracht wordt voor de nieuwe examenprogramma's.
2. Zorg dat AOC's de zekerheid hebben dat de licentie voor het 'groene profiel' aan hen is toevertrouwd.
3. Zorg dat AOC's de zekerheid hebben dat de nieuwe licentiestructuur en de regels voor het aanbieden voor keuzedelen onverminderd en onverkort gelden voor AOC's.
4. Geef op korte termijn duidelijkheid over welke voorwaarden gaan gelden voor het aanbieden van keuzedelen uit andere profielen.
5. Zorg en borg dat ook AOC's deze keuzedelen RPO-onafhankelijk kunnen aanbieden.
6. Neem zo spoedig mogelijk een besluit over de harmonisatie. Indien positief, richt dan een intensief ontwikkeltraject in met het streven het examenprogramma in mei 2014 gereed te hebben.
7. Voorkom vertraging en geef de vernieuwingscommissie een zo concreet mogelijke opdracht. Benut daarvoor het door het Bestuur van de AOC-Raad opgestelde voorstel.
8. Verken of de vernieuwing in de 'OCW-sectoren' getemporiseerd kunnen worden, zodat de groene sector meer in de pas kan gaan lopen met de vernieuwing die plaatsvindt in de 'OCW-sector'. Dit zou gerealiseerd kunnen worden door de pilotfase van de 'OCW-sectoren' een jaar te verlengen.
9. Borg in de kern van alle examenprogramma's de SHL- competenties. De suggestie die Cito heeft gegeven bestaat uit de toevoeging van 'competenties' achter de eindtermen die betrekking hebben op de 'algemene kennis en vaardigheden'.
10. Leermiddelen Ontwikkelcentrum: Breng het ontwikkelcentrum tijdig in positie door medewerkers van het ontwikkelcentrum een rol in de vernieuwingscommissie te geven.
11. Groen Proeven: Maak een begroting voor de aanpassing van materialen die betrekking hebben op Groen Proeven.
12. Groen Proeven: Verzilver de opbrengsten van Groen Proeven en draag de kennis en ervaringen met Groen Proeven over naar de profielen in de 'OCW-sectoren'.
13. Zorg - mede met het oog op de smal geïnteresseerde leerlingen - voor flexibele, praktische en contextrijke examinering.
14. Investeer doorlopend in communicatie over het project en het proces met alle betrokkenen. Informeer, betrek en raadpleeg, in samenspraak met de AOC-Raad, bestuurder, management en docenten. Dit met het oog op het nodige draagvlak en de optimale benutting van expertise en denkkraft.
15. Betrek het mbo in de uitwerking van het examenprogramma, zodat goede aansluiting gerealiseerd en mogelijk is.

Literatuur

Lanshot Hubrecht, V. van (2013). *Groene examenprogramma's in lijn met de profielen? Resultaten documentanalyse voor groen vmbo*. Enschede: SLO.

OCW (2012). *Doorstroomatlas vmbo. De onderwijsloopbanen van vmbo'ers in kaart gebracht*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

<http://www.vernieuwingvmbo.nl/search/RPO>, geraadpleegd op 18 december 2013.

<http://www.vhg.org/over-vhg/introductie-over-vhg>, geraadpleegd op 18 december 2013.

Bijlage 1 PowerPointpresentatie programmastructuur

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Viola van Lanschot Hubrecht
november 2013

slo

VERNIEUWING
beroepsgerichte
programma's **vmbo**

Vernieuwing beroepsgerichte programma's vmbo

Opzet

- Aanleiding
- Onderzoeksopdracht
- Nieuwe (beroepsgerichte) programmastructuur
- Harmoniseringsvariant: 1 profiel
- Harmoniseringsvariant: 2 profielen
- Vervolgstappen

slo

slo • nationaal expertisecentrum
leerplanontwikkeling

Aanleiding en kaders

- Toekomstbestendig
- Herkenbaar en overzichtelijk
- Betere aansluiting vmbo - mbo
- Minder examens
- Centrale rol LOB

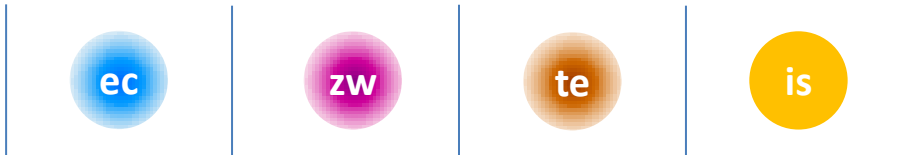
Onderzoeksopdracht

- of - en op welke wijze - de huidige groene vmbo-examenprogramma's in lijn gebracht kunnen worden met de profielstructuur van de beroepsgerichte programma's in de andere (OCW)sectoren
  - structuur
  - inhoud

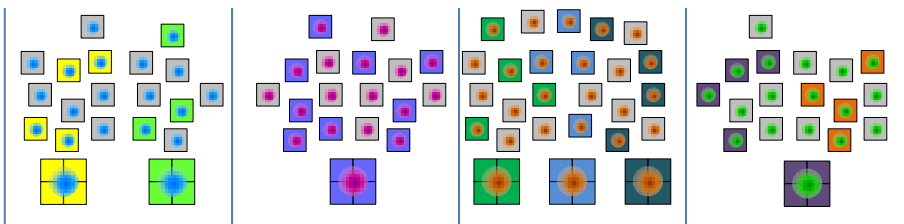
Uitgangspunten Kern-, Profiel-, Keuzeprogramma

Kernprogramma = **hart** van de sector

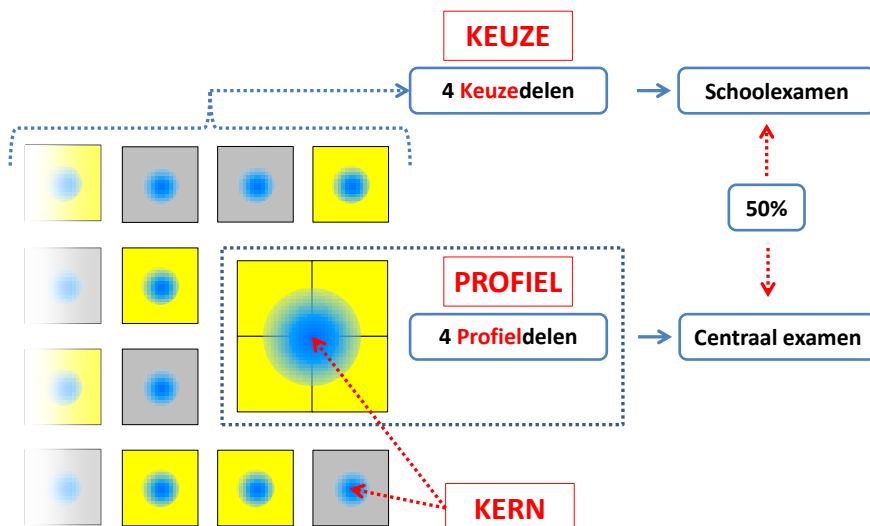
In elke sector wordt één kernprogramma aangeboden...

... altijd in combinatie met **profiel-** en **keuzedelen**

Structuur Kern-, Profiel-, Keuzeprogramma

Consequenties structuurwijziging

Landelijk niveau

- Landelijk vaststellen aantal groene profielen: 1 of 2
- Herschikken van exameneenheden in kern, profiel- en keuzedelen
- 'Omschrijven' van exameneenheden in taken en deeltaken
- Gelijke omvang van profiel- en keuzedelen maken: inwisselbaarheid
- Wijziging verhouding centraal examen - schoolexamen 50 – 50 (ipv 30-70)
- De leerling kiest één profiel en vier keuzedelen
- Centrale rol voor loopbaanoriëntatie en het keuzeprocés van de leerling

Schoolniveau

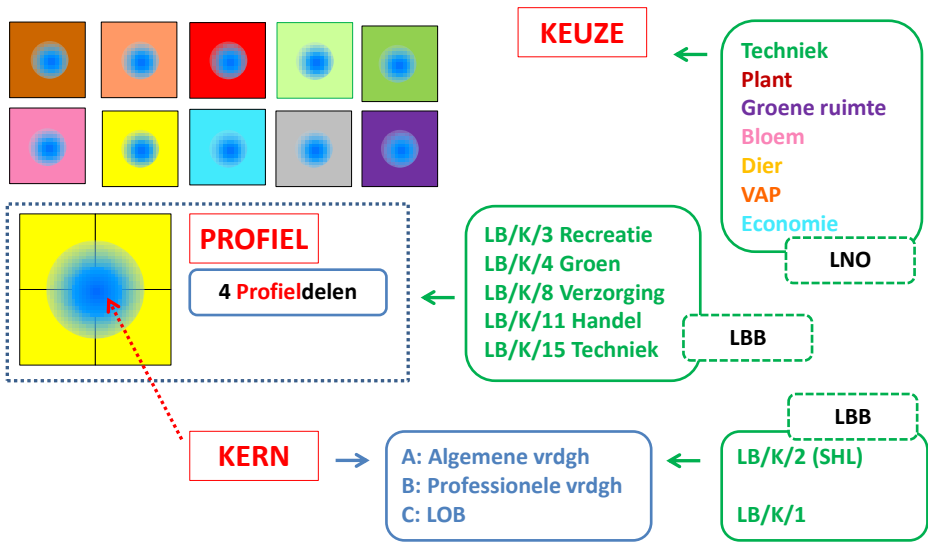
De school:

- biedt één of meerdere profielen aan (afhankelijk van licentie)
- bepaalt het aanbod van keuzedelen
- biedt naast het groene profiel, minimaal 4 keuzedelen aan
- maakt met profiel- en keuzedelen een samenhangend onderwijsprogramma

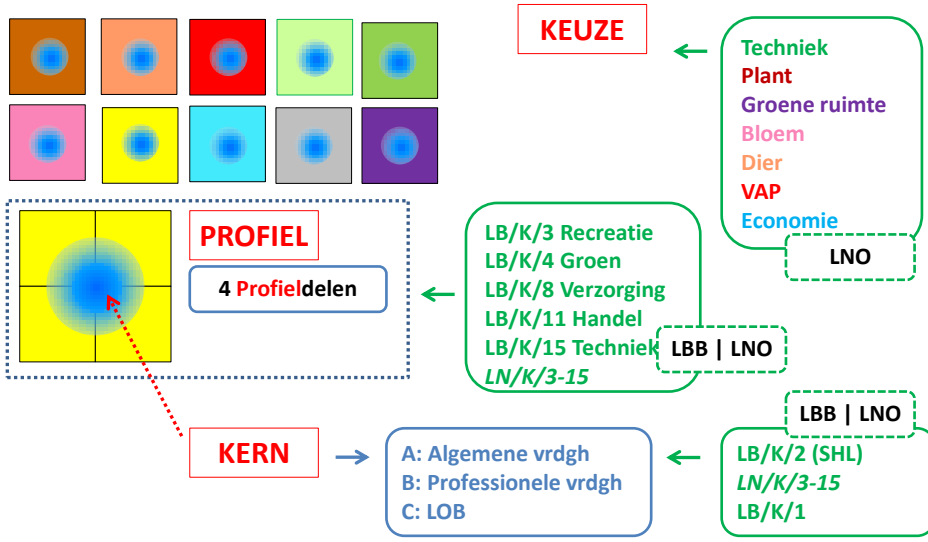
De huidige examenprogramma's

LBB (intrasectoraal)	LNO (vakrichtingen)
LB/K/1 Oriëntatie op de sectoren LB/K/2 Competenties	LN/K/1 Oriëntatie op de sectoren LN/K/2 Competenties
	LN/K/3 – LN/K/15 (kerndeel vakrichtingen)
<i>Vijf thema's:</i> (1) Recreatie (2) Groen (3) Verzorging (4) Handel (5) Techniek	<i>Vakrichtingen</i> Plantenteelt Groene ruimte Bloemschikken en –binden Dierhouderij en –verzorging Verwerking agrarische producten (VAP)
	<i>Ondersteunende vakken</i> Agrarische bedrijfseconomie (kb) Agrarische techniek (kb)

Variant A 1: 1 profiel

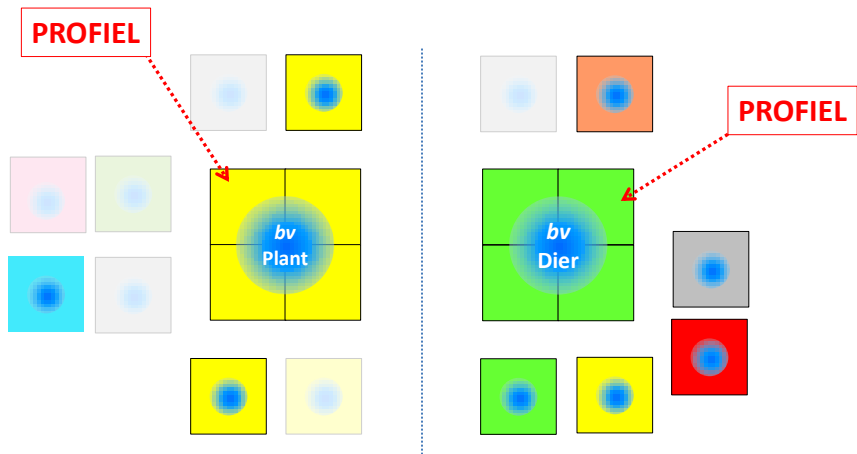

Variant A 2: 1 geïntegreerd profiel

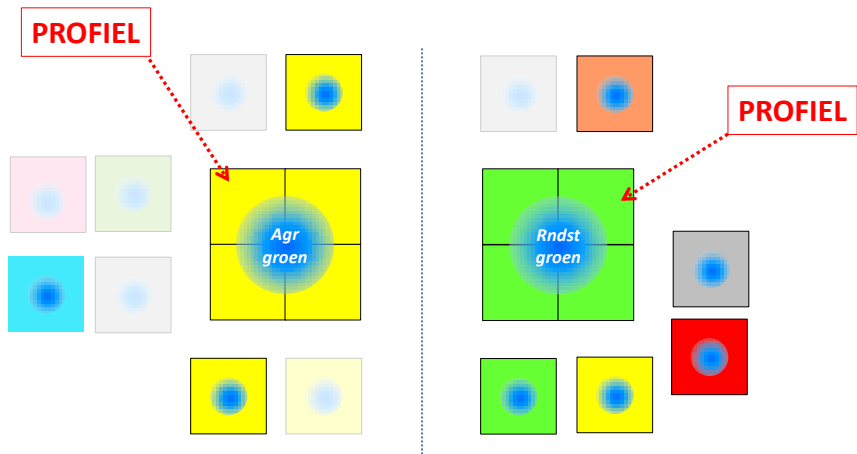
Variant 1: 2 profielen

onderscheidend en
gelijkwaardig

Variant B2: 2 profielen

onderscheidend en
gelijkwaardig

Vernieuwing beroepsgerichte programma's vmbo

Eerste conclusies onderzoek

1. Alle exameneenheden kunnen behouden blijven
2. Smal en breed opleiden blijft bestaan (afhankelijk van aanbod school)
3. Er is ruimte voor nieuwe groene inhoud

Varianten A: 1 (geïntegreerd) profiel

- Relatief makkelijk te verwezenlijken
- Alle leerlingen krijgen een brede groene basis met CE
- Vakrichtingen LNO worden keuzedelen en met SE afgesloten
- Systematiek en opbrengsten *Groen Proeven* blijven bruikbaar
- Nieuwe groene inhoud kan relatief makkelijk verwezenlijkt worden in de keuzedelen

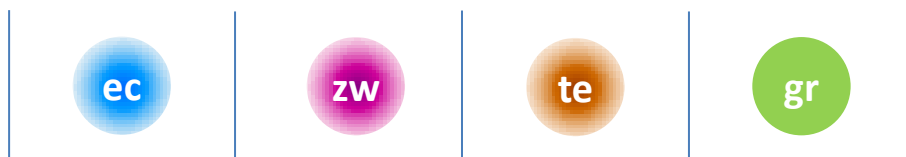
Varianten B: 2 profielen

- Vergt meer discussie, meer inspanning, meer tijd
- Bedient verschillende doelgroepen van leerlingen die andere voorkeur hebben
- Een school kan door het aanbod van twee groene profielen (ook profieldelen kunnen als keuzedeel aangeboden worden) de hele groene sector in beeld brengen
- Systematiek en opbrengsten *Groen Proeven* blijven bruikbaar
- Nieuwe groene inhoud kan toegevoegd worden in profieldelen en keuzedelen
- Mogelijk alle docenten krijgen te maken met nieuwe groene inhoud
- Haalbaarheid en betaalbaarheid staat ter discussie

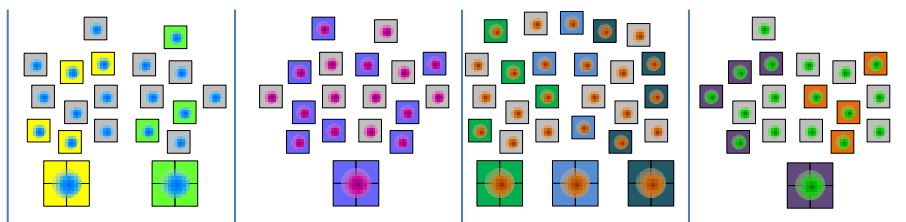
Uitgangspunten Kern-, Profiel-, Keuzeprogramma

Kernprogramma = **hart** van de sector

In elke sector wordt één **kern**programma aangeboden...

... **altijd** in combinatie met **profiel-** en **keuzedelen**

Kansen

- De structuur (kern, keuze, profiel):
  - sluit qua terminologie aan bij mbo
  - ondersteunt het keuzeproces van leerlingen
  - bevordert de mogelijkheid te verbreden en te verbinden
  - biedt een kans nieuwe groene inhoud toe te voegen
  - laat meer leerlingen kennismaken met het groene onderwijs
- Harmonisatie kan een positieve bijdrage leveren aan de bekendheid met en toegankelijkheid van het groene onderwijs (Doorstroomonderzoek augustus 2013)
- Biedt een gelegenheid de doorlopende leerlijn naar mbo te optimaliseren

Bijlage 2 Resultaten van de SWOT

Harmonisatie groen?

SWOT op niveau van de structuur

(Intern) STERK om(dat):

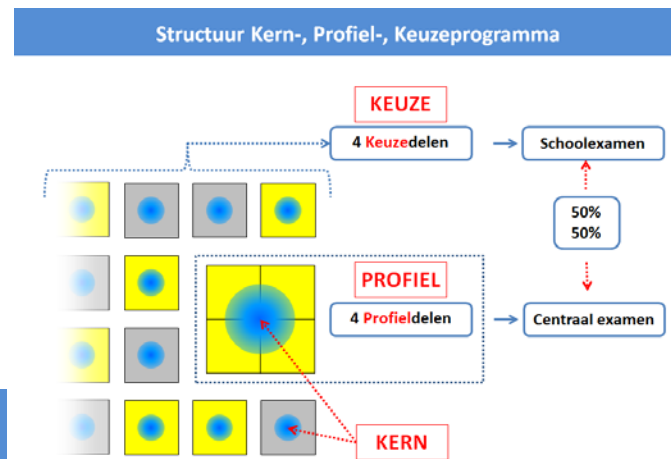
Macroniveau

- Voor het hele vmbo de structuur en het begrippenkader gelijk is (belangrijk voor VBG-scholen en scholen die samenwerken met OCW-scholen);
- De mbo-instellingen leerlingen binnen krijgen vanuit eenzelfde structuur;
- De keuze voor leerlingen (ouders en leerkrachten primair onderwijs) duidelijker en overzichtelijker wordt;
- De maatschappelijke waardering van het groene profiel te borgen, omdat het vergelijkbaar is met de andere profielen;
- De structuur van het programma in keuze- en profieldelen het keuzeproces van leerlingen kan ondersteunen;
- Het mogelijk wordt maatwerk te leveren, op niveau van leerlingen en regio;
- Leerlingen binnen één vmbo-structuur makkelijker kunnen switchen tussen sectoren;
- Alle vmbo-diploma's voor wat betreft het beroepsgerichte deel gelijkwaardig zijn aan elkaar, in verband met de gewijzigde verhouding tussen CE-SE;
- De inhoud van het examenprogramma goed onder de loep genomen kan worden en opnieuw gekeken kan worden welke inhoud voor alle groene leerlingen noodzakelijk geacht wordt;
- Er minder examens ontwikkeld hoeven te worden;
- Culturele diversiteit geborgd kan worden in de kern van het programma. De samenstelling van de bevolking verandert en er is sprake van een toenemende individualisering en mondialisering.
- LOB geborgd is in het examenprogramma;

(Externe) KANS om(dat):

Macroniveau

- Keuzedelen uitwisselbaar zijn tussen grijs en groen onderwijs;
- Samenwerking mogelijk is op niveau van keuzedelen tussen grijs en groen vmbo;
- Meer leerlingen kennis kunnen maken met de groene sector;
- Leerlingen goed voor te bereiden op grijs mbo (ca. 70% gaat naar mbo);
- De beeldvorming van de groene sector te verbeteren;
- Scholen de kans krijgen zich te profileren;
- Het mogelijk wordt af te stemmen op de behoefte in de regio;
- De verticale structuur met mbo te optimaliseren;
- Doorlopende leerlijnen te verbeteren;
- De systematiek van Groen Proeven, de materialen en middelen (arrangementen, pvb's, rubrics, gedragsindicatoren leergang, standaardisering schoolexamen) te verbreden zijn naar andere profielen;
- Groene leermiddelen onder de aandacht te brengen van grijze scholen;
- ...

(Intern) zwak omdat:

Macroniveau

- Meer lesstof centraal geëxamineerd wordt (beperking motivatie leerlingen en vrijheid scholen);
- Uitwisseling op niveau van keuzedelen alleen kan wanneer er hele duidelijke afspraken gemaakt worden gemaakt in de regio (streaming);
- De organiseerbaarheid van de keuzedelen een puzzel is en het afhankelijk van de schoolmassa is wat de school intern aan kan bieden;
- De vraag is wel of (en hoe) grijze scholen groene keuzedelen kunnen en willen aanbieden (outillage, deskundigheid, kwaliteit van onderwijs);
- Voor een optimale inwisselbaarheid de kern van de 'OCW-profielen' overgenomen zou moeten worden, terwijl sinds de globalisering van de groene examenprogramma's (2008) - en daarmee de integratie van SHL-competenties – investeringen gepleegd zijn competentiegericht onderwijs te ontwikkelen;
- De motivatie om de competenties te gebruiken 'weg' is bij docenten als deze niet benoemd zijn in het examenprogramma;
- De noodzaak om Pvb's op te nemen in een PTA 'weg' is als de SHL-competenties niet in het examenprogramma geborgd worden;
- Bovenstaande gevolgen heeft voor de gestructureerde manier van toetsing;
- Onduidelijk is in hoeverre de inspectie zou accepteren als het groene onderwijs toch met competenties blijft werken;
- Groen Proeven inhoudelijk geactualiseerd moet worden, dit kost tijd, inspanningen en geld;
- ...

(Externe) bedreiging omdat

Macroniveau

- Het tijdspad waarop de nieuwe examenprogramma's in de 'OCW-sectoren' van kracht worden niet synchroon loopt met de mogelijke harmonisatie in de groene sector. Dit is (1) een probleem voor VBG-scholen (twee separate structuren binnen één school); (2) een probleem voor de regionale afspraken die momenteel gemaakt worden; (3) door de achterstand groene scholen geen gelijkwaardige gesprekspartner van OCW-scholen kunnen zijn. De 'OCW-sectoren' zijn nu hun programma-aanbod aan het bepalen voor de komende jaren;
- Concurrenten ook groen kunnen aanbieden en zich kunnen beperken tot voor leerlingen 'leuke' keuzedelen (bloem en dier), om hun onderwijs aantrekkelijk te maken. Dat kan weer in het nadeel zijn van AOC's;
- In alle gevallen leermiddelen aangepast moeten worden. De mate waarin dit een probleem vormt, is afhankelijk van de aard van de vernieuwing. Het ontwikkelen van leermiddelen voor nieuwe groene inhoud kost ca. 3 jaar;
- Ingrijpende veranderingen/vernieuwingen ertoe kunnen leiden dat scholen niet op tijd kunnen beschikken over de juiste leermiddelen (het duurt 3 tot 4 jaar om goed lesmateriaal te ontwikkelen voor nieuwe groene inhoud);
- Bij het besluit leermiddelen te ontwikkelen en deze aan te bieden, de vraag meeweegt;
- ...

Harmonisatie groen?

SWOT op niveau van de inhoud: één (geïntegreerd) profiel

(Intern) STERK omdat:

Macroniveau (geldt voor één profiel (variant A1 en A2))

- Eén profiel betaalbaar (leerlingenaantallen) en organiseerbaar is;
- Alle leerlingen dezelfde (brede) groene basis krijgen;
- Na de (brede) basis leerlingen meer oriënterende, verdiepende en verrijkende keuzes kunnen maken;
- Basis en kaderleerlingen ook toegang krijgen tot agrarische techniek en agrarische economie;
- De aanpassingen relatief snel uitgevoerd kunnen worden.

Macroniveau (A1: (LBB)profiel met keuzedelen uit o.a vakrichtingen)

- Een breed profiel past bij de voorbereidende functie van het vmbo;
- Landelijk gezien meer leerlingen een LBB-examenprogramma volgen;
- Een breed profiel interessant is geredeneerd vanuit de grote doorstroom naar (grijs) mbo (70%);
- Dit profiel de meeste ruimte geeft voor combinaties met grijs en groen en kan specifiek ingevuld worden met vakrichtingen in welke kleur dan ook;
- Brede en smalle leerlingen te bedienen zijn;
- Het profiel een functie heeft in het oriëntatieproces van de leerling;

Macroniveau (A2: één geïntegreerd profiel o.b.v. LBB en LNO)

- Het profiel herkenbaar is vanuit de beide huidige groene examenprogramma's, alle exameneenheden behouden kunnen blijven en de overlap tussen de beide programma's verdwijnt;
- De eindtermen LN/K/3-15 oriënterend bedoeld zijn en deze eindtermen het LBB examenprogramma overlappen;
- Huidige LNO-programma bestaat al uit een profiel (LN/K/3-15 en keuzedelen (vakrichtingen));

Mesoniveau

- Scholen een programma-aanbod kunnen maken dat past bij hun situatie (topografie, regio, leerlingen, docenten, massa);
- Scholen van grijs-groen tot diepdonkergroen kunnen kleuren in hun onderwijsaanbod;
- Groene vakkennis aan de orde komt in de keuzedelen (herkenbaarheid vak voor vakdocent);
- ...

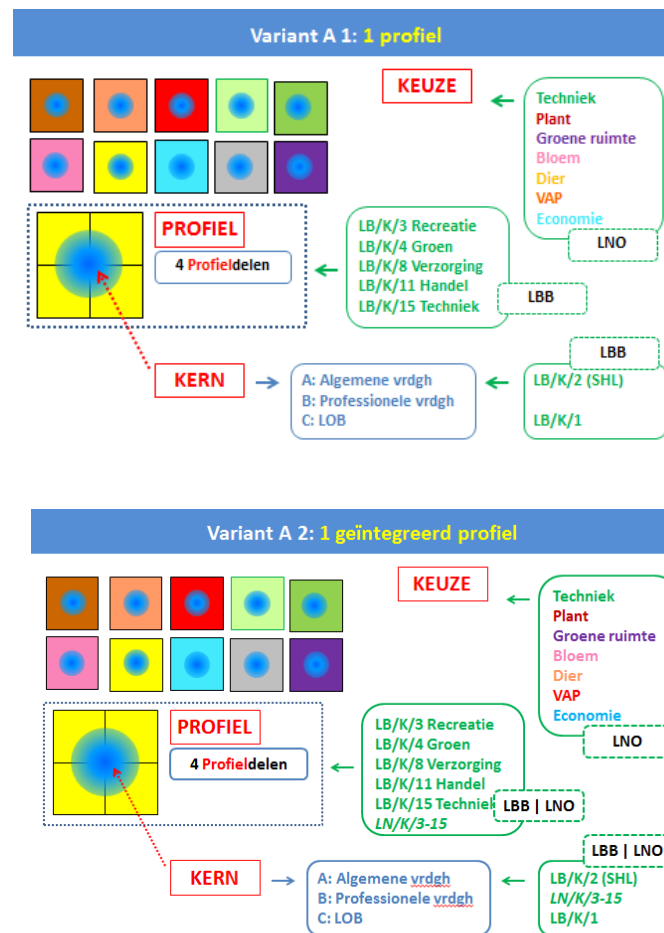
(Externe) KANS om:

Macroniveau

- Aan te sluiten bij ontwikkelingen in de regio: mbo, arbeidsmarkt en bedrijfsleven;
- Regionaal te profileren;
- Nieuwe groene inhoud te integreren in keuzedelen;
- Het profiel te actualiseren;
- Te verkennen of leerlingen binnen één profiel een contextspecifiek praktisch examen kunnen doen (varianten)
- ...

Suggesties voor nieuwe inhoud (in kern dan wel keuzedelen):

Duurzaamheid, water, aquacultuur, gezondheid, leefomgeving, technologie, automatisering, digitalisering, ondernemerschap, toegepaste technologie, toegepaste biologie, circulaire economie, duurzame voeding, andere vormen van toerisme, omgaan met natuur en omgeving, duurzame groene productie, duurzame land- en tuinbouw, rentmeesterschap, nieuwe vormen van handel (verdwijnen veiling), urbaan groen, circulaire economie.

(Intern) zwak omdat:

Macroniveau (geldt voor één profiel (variant A1 en A2))

- Er grote regionaal bepaalde verschillen zijn tussen de AOC's en de behoefte waarin de AOC's willen voorzien divers is (herkenbaarheid en draagvlak);

Macroniveau (A1: (LBB)profiel met keuzedelen uit o.a vakrichtingen)

- Landbouwbreed te economisch georiënteerd is;
- Het huidige LBB-programma te weinig praktisch is voor de gl;
- De motivatie van leerlingen die precies weten wat ze willen, onder druk zou kunnen staan;
- Voor sommige scholen dit profiel te grijs is;
- Het profiel zich mogelijk te weinig onderscheid van het intersectorale profiel, inclusief groen.

Macroniveau (A2: één geïntegreerd profiel o.b.v. LBB en LNO)

- Het profiel in dit voorstel overladen is;
- Alle vakken niet in één profiel passen;
- LN/K/3-15 een oriënterend groen karakter heeft wat wel heel specifiek groen is;
- Er grote verschillen zijn tussen 'bloem-leerlingen' en 'agrarische techniek-leerlingen';
- Voor andere scholen dit profiel niet groen genoeg is;
- Met dit profiel in samenhang met keuzedelen de vmbo-leerling een vakspecialist wordt, herhaling van lesstof op mbo (motivatieproblemen);
- Het vmbo een voorbereidende functie heeft;
- Slechts een kleine groep leerlingen heel specifiek kiest;
- Met dit profiel de grijze leerlingen (ca. 70 % stroomt grijs door) minder bediend kunnen worden.
- ...

(Externe) bedreiging omdat:

Macroniveau

- Het brede spectrum van de groene sector zich bijna niet laat vatten in één profiel;

Macroniveau (A1: (LBB)profiel met keuzedelen uit o.a vakrichtingen)

- Het brede profiel mogelijk niet aantrekkelijk is voor de vroege kiezers (motivatieproblemen), dit kan gevolgen hebben voor de toeloop;

Macroniveau (A2: één geïntegreerd profiel o.b.v. LBB en LNO)

- Voor sommige scholen dit profiel te groen kleurt (LN/K/3-15) en een deel van de scholen die grijs willen, buitensluit. Versmallen heeft gevolgen voor de toeloop;

Mesoniveau

- Onderwijs in onderbouw zou kunnen vervlakken. Wat betekent één breed oriënterend profiel voor scholen met een programma voor praktische sector oriëntatie of die de onderbouw praktisch ingericht hebben.

Harmonisatie groen?

SWOT op niveau van de inhoud:

*Twee profielen met deels nieuwe inhoud
(Een aantal argumenten van de vorige pagina geldt ook voor deze variant)*

(Intern) STERK omdat:

Macroniveau

- Er grote regionaal bepaalde verschillen zijn tussen de AOC's (herkenbaarheid en draagvlak);
- Scholen met twee profielen (ook een profieldeel kan als keuzedeel aangeboden worden), de volledige breedte van de groene sector kunnen laten zien (grijs-groen en diepgroen);
- Het de doelgroep vroege en late kiezers zou kunnen bedienen.

Mesoniveau

- Scholen een programma-aanbod kunnen maken dat past bij hun situatie (topografie, regio, leerlingen, docenten, massa, leeromgeving);
- Scholen van grijs-groen tot diepdonkergroen kunnen kleuren in hun onderwijsaanbod;

Microniveau

- Afhankelijk van de keuzes die gemaakt worden, docenten hun vak herkennen;
- ...

(Intern) zwak omdat:

Macroniveau

- Mogelijk twee profielen zullen leiden tot een grijs-groene uitwerking en een diepgroene uitwerking, of een brede en een smalle variant;
- In geval van de smalle variant er ook inhoudelijke keuzes gemaakt moeten worden voor de inrichting van het profiel (welke vakrichtingen komen er in het profiel?);
- Bij de smalle uitwerking de leerling een vakspecialist wordt (motivatieproblemen mbo door herhaling van inhoud);
- Het vmbo juist een voorbereidende taak heeft;
- De maatschappij om een flexibeler - breed georiënteerd - soort mens/werknemer vraagt;
- De leerling juist voorbereid moet worden om te functioneren in een brede en snel veranderende wereld (globalisering, schaalvergroting, technologische ontwikkelingen);
- ...

(Externe) KANS om:

Macroniveau

- Aan te sluiten bij ontwikkelingen in de regio;
- Doorlopende leerlijn naar mbo te optimaliseren;
- Rekening te houden met de ontwikkelingen in de topsectoren;
- Nieuwe groene inhoud te integreren in profiel- en keuzedelen;
- Het meteen 'goed' te doen en na te denken vanuit inhoud (nieuwe groene thema's);
- ...

Suggesties voor profielen genoemd tijdens de interviews:

(1) Producterend en (2) dienstverlenend

(1) Vap, bloem, economie, gezelschapsdier (2) plant, groen, dier, techniek

(1) Productie (2) recreatie

(1) Groen, bloem recreatie en (2) vee, plant, hovenier en techniek

(1) Hard groen (Agrarische techniek, infra, loonwerk, agrarische logistiek) en (2) Zacht groen (handel, bloem, design, voeding, leefstijl)

(1) Plant, bloem (2) dier (3) groen en agrarische techniek

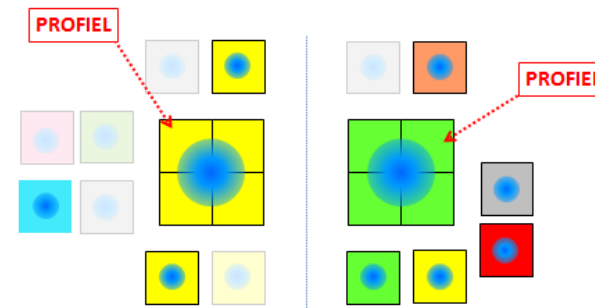
(1) Productie (2) dienstverlening (3) voeding

(1) plant, groen (2) dier (3) bloem, VAP

(1) Groene handel/verkoop (2) Dier en verzorging (3) Groene recreatie

Variant B2: 2 profielen

onderscheidend en
gelijkwaardig

(Externe) bedreiging omdat:

Macroniveau

- Twee profielen kunnen leiden tot grotere versnippering;
- Kleine scholen maar één profiel kunnen aanbieden;
- Vanuit betaalbaarheid (leerlingenaantallen, krimpgebieden), twee profielen minder gewenst is;
- Er (grote) discussie komt over de naamgeving en de inhoud van twee profielen. Dit gaat veel tijd kosten;
- In dat geval het tijdspad mogelijk flink uit de pas gaat lopen met de vernieuwingen in de 'OCW-sectoren'.
- ...

Bijlage 3 Gesprekspartners

AOC-instellingen	
Groenhorst College	Janine Visser Bauke Houtsma Martijn van Drunen Jaap Boom Ieke van Velden
Nordwin <i>bestuur, leidinggevenden, stafmedewerker</i>	Annet van den Broek Kees Bruin Mariet Sprietz Dirk Koehoorn
Nordwin <i>docenten</i>	Lenie Lap, Bauke de Haan, Wiranda Stam (Buitenpost) Marjolein Kroeze en Meile Zijlstra (Leeuwarden) Karel Lever en Roel Schraa (Sneek)
Edudelta <i>leidinggevenden, teamleiders</i>	Jeroen van Drie Arjen de Groot Maarten Burger Micha Lore
Edudelta <i>docenten</i>	Paul Bezuijen Leen Vink Emmie Tolhoek Johan Vermerris Leni van Veen-Noordhoek Carolien van Maldegem-Markusse Ronald Stadhouders
Lentiz <i>bestuur, manager, leidinggevenden, teamleiders, stafmedewerker</i>	Gert Kant Rick van Dam Adri Reijm (Maasland) Peter Wubben (Maasland) Mirjam Heskes, (Naaldwijk) Frederieke van der Vloed (Naaldwijk) Cock Wielaard
Lentiz <i>docenten</i>	Terence Visser (Maasland) Siem-Ronald Simons (Maasland) Ronald Koenders (Maasland) Ton Berkhout (Naaldwijk) Simon van Dijk (Naaldwijk)
Vereniging Bijzonder Groen	
Bestuur VBG	Hans Meinders Clasien Grootendorst Bert van Opstal Cees de Jong

Bestuursadviesraad AOC-raad	
	Aanwezig op 2 oktober en 4 december 2013
Platform vmbo	
	Aanwezig op 29 mei en 11 september 2013
AOC-raad	
Beleidsmedewerker	Karen Laarveld
Groene projecten	
Groen Proeven	Wilma Bredewold
Kies kleur in groen	Esther Wouters
VHG	
	Jeroen Zijlmans
Ontwikkelcentrum	
	Peter van Loon Lobke Spruijt
Examinering	
College voor Examens (CvE)	Gerard de Gier
Centraal instituut voor Toetsontwikkeling (Cito)	Piet Dietvorst en Maria van Kempen
Ministerie EZ	
Ministerie van Economische Zaken	Udo Teunis Johan van Geffen

SLO heeft als nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling een publieke taakstelling in de driehoek beleid, praktijk en wetenschap. SLO heeft een onafhankelijke, niet-commerciële positie als landelijke kennisinstelling en is dienstbaar aan vele partijen in beleid en praktijk.

Het werk van SLO kenmerkt zich door een wisselwerking tussen diverse niveaus van leerplanontwikkeling (stelsel, school, klas, leerling). SLO streeft naar (zowel longitudinale als horizontale) inhoudelijke samenhang in het onderwijs en richt zich daarbij op de sectoren primair onderwijs, speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs. De activiteiten van SLO bestrijken in principe alle vakgebieden.

SLO

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
E info@slo.nl

www.slo.nl

slo